

มุมทัศนะ: พระฝรั่ง-ประสบการณ์การแปลหนังสือเล่มแรก

พรพิมพ์ กิจศิริพันธ์

เมื่อปี 2545 ผู้เขียนได้รับการสอบถามว่า สนใจแปลงานของพระปีเตอร์ ปัญญาปทีโปไหม ผู้เขียนตอบทันทีว่าสนใจ ทั้งที่ไม่เคยแปลงานหนังสือเป็นเล่มมาก่อน เพียงแต่เห็นว่ามีโอกาสมาถึงแล้ว ต้องรีบคว้าไว้ ถึงจะไม่แนใจนักว่าตัวเองจะทำได้ดีหรือแย่แค่ไหน แต่ก็ถือว่าน่าจะเป็นประสบการณ์การทำงานที่ได้เรียนรู้อะไรบ้าง

ผู้เขียนเคยอ่านหนังสือ Phra Farang ของพระปีเตอร์ ปัญญาปทีโปมาก่อนแล้ว ชอบและอยากแปล แต่ไม่เคยคิดว่าจะมีโอกาสได้แปลจริงๆ ความที่อยากแปล ทำให้เกิดพลังแรงที่จะทำงานให้ดีที่สุด ใช้เวลาราวห้าเดือนก็แปลหนังสือเสร็จ แนนองงานแปลไม่ใช่งานที่ทำลวกๆ แต่เป็นงานประคองประคอง ไม่ใช่งานสำเร็จรูป แต่เป็นงานที่อาศัยการตกแต่ง ซ้ำแล้วซ้ำอีก จนผู้แปลพอใจ ที่จริงผู้แปลไม่ได้แปลจากภาษาต้นฉบับเท่านั้น แต่ยังต้องแปลจากไทยเป็นไทยอีกอย่างน้อยสองรอบ กว่าที่จะได้สินค้าเกรดเอก็ต้องคัดสรรกันบ้าง แก้วแล้วแก้วอีก ยิ่งเป็นงานชิ้นแรกด้วยแล้ว ยิ่งต้องทำให้ดีที่สุด งานแปลชิ้นนี้ทำให้ผู้เขียนเข้าใจถึงความหมายของประโยคที่ว่าทุกอย่างยากที่การเริ่มต้น ผู้เขียนถือว่านี่เป็นจุดเริ่มต้นที่ค่อนข้างยาก แต่ก็ทำหาย ทำให้ได้เรียนรู้อะไรหลายอย่างเกี่ยวกับการแปล ผู้เขียนเชื่อว่าการทำงานคือการเรียนรู้ที่ดีที่สุด เมื่อมองย้อนกลับไประยะเวลาหลายเดือนที่แปลหนังสือเล่มนี้มา เราได้อะไรบ้าง ก็อยากจะแบ่งปันกับผู้อื่นด้วย

Phra Farang ไม่ใช่นิยายหรือหนังสือธรรมะหนักๆ ที่ต้องตั้งใจอ่านอย่างมาก แต่เป็นเรื่องเล่าชีวิตของพระชาวอังกฤษรูปหนึ่งชื่อ พระปีเตอร์ ปัญญาปทีโป ซึ่งทั้งชีวิตนั้นกรุกิจจากลอนดอน มาบวชเป็นพระอยู่ที่วัดในกรุงเทพฯ และปัจจุบันจำพรรษาอยู่ที่วัดวรนาถบรรพต จังหวัดนครสวรรค์ ฟังดูก็เหมือนหนังสืออัตชีวประวัติทั่วไปที่คนดังๆ ชอบเขียนกัน แต่เรื่องนี้พิเศษตรงที่พระปีเตอร์เสนอชีวิตของท่านซึ่งเป็นคนต่างชาติในสังคมพุทธแบบไทย บุคคล สถานที่ สังคม สิ่งแวดล้อม แนวคิด ความเชื่อที่มีอยู่ในหนังสือส่วนใหญ่เกิดขึ้นที่เมืองไทย ภาพไทยๆ ที่สะท้อนออกมาจากกระเจกบานนี้อาจจะดูแตกต่างจากกระเจกบานเดิมๆ ที่เราดูตัวเราเองอยู่ทุกวันก็ได้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าน่าสนใจไม่น้อย บางทีการที่เรามองตัวเองจากกระเจกหลายๆ บานอาจทำให้เรารู้จักตัวเราเองดีขึ้น หลากหลายแง่มุมขึ้น ดังนั้น หนังสือเล่มนี้ส่วนหนึ่งจึงเป็นการผสมผสานกันระหว่างความเป็นไทยและความเป็นฝรั่ง ความเป็นไทยก็คือ วัฒนธรรม ความเชื่อ ผู้คน สถานที่ที่พระปีเตอร์มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย โดยเฉพาะในแง่ที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ความเป็นฝรั่งก็คือ ความคิดและมุมมองของตัวพระปีเตอร์เองซึ่งมีรากเหง้ามาจากทางตะวันตก ความผสมผสานนี้กลมกลืนกันจน

เป็นทั้งเสน่ห์และความท้าทายสำหรับผู้ที่จะแปลหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนรู้สึกดีใจที่ได้ทำงานชิ้นนี้ แม้ว่าจะต้องอาศัยความอดทนพยายามอย่างมาก แต่ก็อย่างที่บอกคือได้เรียนรู้อะไรหลายอย่าง เกี่ยวกับการทำงานแปลจากคำถามที่เกิดขึ้นระหว่างแปลงานชิ้นนี้

น้ำเสียงของผู้ประพันธ์ต้นฉบับเดิมควรเป็นอย่างไร

ผู้เขียนเห็นว่า นี่ควรจะเป็นคำถามแรกๆที่ผู้แปลทุกคนควรหาคำตอบให้ได้ก่อนเริ่มงานแปล แต่ละชิ้น ต้องยอมรับว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งแรกๆที่ผู้เขียนได้เรียนรู้จากการทำงานชิ้นนี้ ที่ผ่านมาก ผู้เขียนมีประสบการณ์ในการแปลงานทางวิชาการหรือเอกสารขององค์กรต่างๆ ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นทางการ เป็นภาษาหนังสือ เมื่อลองมาแปลเรื่องนี้ จึงติดภาษาทางการมาบ้าง ผู้เขียนต้องเกลากาษา ปรับน้ำเสียงตัวอย่างงานแปลหนึ่งบทจากหนังสือเพื่อส่งให้ทางสำนักพิมพ์พิจารณาอีกครั้ง เพราะครั้งแรกถูกติงว่า ภาษาออกจะเป็นทางการสักหน่อย ซึ่งก็ต้องยอมรับว่าเป็นเช่นนั้นจริงๆ ทำให้ผู้เขียนได้เรียนรู้ว่าควรปรับน้ำเสียงของเรื่องในระดับไหน จากเนื้อหาในหนังสือ พระปีเตอร์ค่อนข้างจะเป็นคนมีอารมณ์ขัน ตรงไปตรงมา ใช้ภาษาง่ายๆ เมื่อแปลจึงต้องพยายามรักษา น้ำเสียงนี้ไว้ โดยพยายามแปลให้เหมือนกับว่า พระปีเตอร์เป็นผู้พูดคุยกเล่าเรื่องของตัวเองให้ผู้ฟัง งานแปลจะน่าอ่านหรือไม่ก็อยู่ที่ชิ้นนี้ด้วย นอกจากจะรักษาความหมายของต้นฉบับแล้วยังต้องมีสำนวนภาษาที่เหมาะสมและเข้ากับเรื่องด้วย ตรงนี้เองที่ทำให้งานแปลทั้งยาก ทำท่าย และมีความเป็นเสน่ห์ และเป็นตัวชี้ถึงความสามารถของผู้แปลแต่ละคนด้วย ขอยกตัวอย่างเปรียบเทียบให้เห็นหนึ่งย่อหน้า

As a monk, I have attended hundreds of ordination ceremonies in Thailand. Unfortunately, the very first I attended was my own. If I had previously had the opportunity to witness the ceremony, perhaps I wouldn't have been quite so nervous when my own "big day" came.

ตอนที่อาตมาเป็นพระ อาตมาได้ร่วมพิธีอุปสมบทในประเทศไทยอยู่หลายครั้งหลายหน แต่ว่าโชคร้ายพิธีอุปสมบทครั้งแรกที่อาตมาได้เข้าร่วมด้วยเป็นพิธีของอาตมาเอง ถ้าอาตมามีโอกาสได้เห็นพิธีแบบนี้มาก่อน บางทีอาจจะไม่รู้สึกระห่ม่าเมื่อ "วันสำคัญ" ของตนเองมาถึงก็ได้

เมื่ออาตมาบวชเป็นพระแล้ว ก็ได้ร่วมพิธีบวชในเมืองไทยอยู่หลายครั้งหลายหน แต่โชคร้ายที่ว่าครั้งแรกที่อาตมาได้เข้าร่วมกลับเป็นพิธีของตัวเอง ซึ่งถ้ามีโอกาสได้เห็นพิธีแบบนี้มาก่อน ก็คงจะไม่รู้สึกประหลาดเวลาที่ "วันสำคัญ" วันนั้นของตัวเองมาถึง

ย่อหน้าแรกเป็นสำนวนที่เกลามาแล้ว ย่อหน้าที่สองเป็นการเกลากำนวนย่อหน้าแรกอีกที เพื่อให้ฟังดูเป็นธรรมชาติและอ่านลื่นที่สุด (ตามความเห็นของผู้เขียน) งานแปลก็เหมือนกับ

การปรุงอาหาร ถ้ามีแต่ส่วนผสมที่สุกแล้ว เสิร์ฟทันที ลูกค้าย่อมว่าไม่อร่อย แต่ถ้าคุณเคี้ยวส่วนผสมนั้นด้วยเครื่องปรุงอย่างสุดฝีมือ อาหารนั้นก็อร่อยชาติกลมกล่อมขึ้น คนกินก็คงจะว่าอร่อย การแปล (ที่ไม่ใช่งานวิชาการ) ก็เช่นกัน จะขาดการปรุงไม่ได้เลย เพียงแต่ต้องระวังว่าการปรุงนั้นจะไม่เปลี่ยนความหมายเดิมของต้นฉบับ

ควรแปลศัพท์เฉพาะทางพุทธศาสนาอย่างไร

Phra Farang เป็นหนังสือเกี่ยวกับชีวิตพระ ซึ่งในสังคมไทย “พระ” มีสถานภาพพิเศษกว่าบุคคลทั่วไป ภาษาที่ใช้ก็มีลักษณะเฉพาะ มีคำเฉพาะทั้งในแง่การดำรงชีวิตของพระ พิธีกรรมทางศาสนา วินัยสงฆ์ หรือคำสอนของพระพุทธเจ้า ผู้เขียนเองสนใจอ่านหนังสือธรรมะอยู่บ้าง แต่ก็ยังมีความรู้ในเรื่องศัพท์ทางพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาไทยอยู่น้อยมาก ต้องอาศัยอ่านหนังสือภาษาอังกฤษทางพุทธศาสนาหลายๆ หรือใช้พจนานุกรมทางพุทธศาสนา เช่น พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ของพระธรรมปิฎก พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา ของอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ หรือหากค้นไม่ได้จริงๆ ก็ต้องอาศัยถามอาจารย์ผู้รู้ทางด้านนี้ ซึ่งผู้เขียนพอรู้จักอยู่บ้าง

ขอยกตัวอย่าง *The Maha Satipatthana Sutta details fourteen ways of contemplating the body... The Sutta or Discourse also details contemplation of feelings, the activities of the mind, and mental objects.* จะเห็นว่า ถ้าแปลศัพท์ข้างต้นตามความหมายปรกติที่เราใช้กัน ก็คงจะอ่านไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจ เพราะฉะนั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ บริบท (context) ประโยคข้างต้นกล่าวถึง มหาสติปัฏฐานสูตร คำศัพท์ในประโยคนี้นี้จึงน่าจะมีความหมายไปในทางพระสูตรนี้ ผู้แปลก็ต้องค้นคว้าในเรื่องสติปัฏฐาน ซึ่งมีสี่ประการสำคัญคือ การพิจารณากาย (contemplating the body) การพิจารณาเวทนา (contemplation of feeling) การพิจารณาจิต (contemplation of the activities of the mind) และการพิจารณาธรรม (contemplation of mental objects) เรียกได้ว่าเป็น กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน แต่ผู้เขียนไม่ได้แปลโดยใช้ศัพท์แสงบาลีนี้ เพราะผู้อ่านบางคนอาจไม่คุ้นเคยก็ได้

Repulsiveness of the body แปลได้ว่า ความน่ารังเกียจของรูปกาย ซึ่งตรงกับคำบาลีว่า “อสุภ” แต่ผู้เขียนก็เลือกที่จะแปลว่า “ความน่ารังเกียจของรูปกาย” เพราะเห็นว่าผู้อ่านที่ไม่ได้ศึกษาพุทธศาสนาลึกซึ้งคงจะไม่คุ้นเคยกับคำว่า “อสุภ” และในต้นฉบับเอง พระปีเตอร์ก็ไม่ได้ใช้คำว่า *Asubha*

อย่างไรก็ตาม มีบางคำที่ผู้เขียนแปลเป็นคำภาษาเฉพาะทางพุทธศาสนา เพราะเห็นว่าคนไทยโดยทั่วไปคุ้นเคยดีอยู่แล้ว เช่น *delusions* แปลว่า โมหะ *aversions* แปลว่า โทสะ *cravings* แปลว่า โลภะ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเหมาะกับตอนที่พูดถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า อีกตัวอย่างหนึ่งคือ ..there is no phenomenon which has any permanence ... โดยทั่วไปเรามักจะแปลคำว่า *phenomenon* ว่า ปรากฏการณ์ แต่ในทางพุทธศาสนา หรือในประโยคนี้ คำนี้หมายถึง สังขาร กล่าวคือสังขารทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยงนั่นเอง

แน่นอน หากเป็นคำที่แสดงชีวิตประจำวันของพระสงฆ์ ก็ต้องแปลโดยใช้คำที่ใช้เฉพาะกับพระอยู่แล้ว เช่น *อาตมา* *ฉัน* *โยม* *ทำวัตร* เป็นต้น แต่หากเป็นการแปลคำศัพท์ที่เกี่ยวกับคำสั่งสอนทางพุทธศาสนา ผู้เขียนจะเลือกแปลโดยใช้คำบาลี-สันสกฤตหรือคำไทยชั้นนอกร่วมกับว่าคนอ่านทั่วไปคุ้นเคยกับคำเฉพาะนั้นๆ หรือไม่

ชื่อเฉพาะสะกดอย่างไร

บุคคล และสถานที่ในหนังสือ Phra Farang มีอยู่จริง ไม่ว่าจะเป็ตอนทีกล่าวถึงชีวิตของพระปีเตอร์ที่อังกฤษหรือที่เมืองไทย หากเป็นชื่อชาวต่างชาติและสถานที่ในประเทศอังกฤษ ผู้เขียนจะพยายามถอดให้เป็นภาษาไทยโดยคิดว่าใกล้เคียงที่สุด เช่น Wimbledon - วิมเบิลดัน Charlie Chaplin - ชาร์ลี แชปลิน Superman - ซูเปอร์แมน Saddam Hussein - ซัดดัม ฮุสเซน ส่วนใหญ่จะเป็นชื่อที่คนไทยทั่วไปคุ้นเคยดีอยู่แล้ว

ปัญหาอยู่ตรงชื่อเฉพาะที่ถอดจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในต้นฉบับ ซึ่งมีอยู่หลายคำ เพราะเนื้อหาส่วนใหญ่ในหนังสือเกี่ยวกับชีวิตของพระปีเตอร์ในวัดที่เมืองไทย คนไทยและสถานที่ต่างๆ ที่นี้จึงถูกกล่าวถึงหลายแห่ง การถอดชื่อจากไทยเป็นอังกฤษ หรืออังกฤษเป็นไทยนั้น แม้จะมีหลักอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีกฎแน่นอนตายตัว ผู้เขียนได้พบปัญหาในการถอดชื่อเฉพาะของไทยที่พระปีเตอร์เขียนเป็นภาษาอังกฤษให้กลับเป็นภาษาไทยอีกครั้งดังนี้

- ชื่อเฉพาะของไทยบางชื่อซึ่งพระปีเตอร์เขียนเป็นภาษาอังกฤษนั้นไม่ตรงกับภาษาไทยที่เดิยวนัก หากผู้แปลถอดจากภาษาอังกฤษโดยไม่ตรวจสอบว่าชื่อจริงๆ นั้นคืออะไร ก็อาจเขียนผิดได้ เช่น Wat Somciel จะเห็นว่า ชื่อวัดไม่ค่อยคุ้นนัก ทีแรกผู้เขียนถอดเป็นภาษาไทยว่า วัดสมจิณ แต่เมื่อได้สอบถามดูแล้ว ชื่อที่ถูกต้องคือ วัดส้มเสี้ยว Phra Maha Pern ผู้เขียนถอดว่า พระมหาเพิน แต่ที่จริงคือ พระมหาเพลิน

- ภาษาไทยมีระดับเสียงวรรณยุกต์ แต่ภาษาอังกฤษไม่มี ชื่อเฉพาะบางชื่ออาจถอดได้เป็นหลายคำหลายระดับเสียง และสระในภาษาอังกฤษไม่แสดงเสียงสั้นยาว ทำให้ไม่แน่ใจว่าคำนั้นอ่านออกเสียงว่าอย่างไร เช่น My เป็นชื่อคน อาจชื่อ มาย หรือ ไม้ หรือ หมาย ก็ได้ Wat Khao

Nor จะอ่านว่า วัดเขานอ วัดข้าวนอ วัดเขาน้อ วัดเขาหน่อ หรือวัดเขาเหนาะ เพราะชื่อวัดนี้ไม่มี ความหมายที่คุ้นเคย วิธีหนึ่งที่คุณเขียนใช้ในการตรวจสอบคือ ใช้อินเทอร์เน็ต ผู้เขียนเข้าไปใน search engine เช่น google.com แล้วพิมพ์คำว่า “วัดเขานอ” หรือชื่อที่คิดว่าน่าจะใช่ ในกรณีนี้ เมื่อผู้เขียนพิมพ์คำว่า “วัดเขานอ” จะไม่พบเว็บใดๆ แสดงว่าอาจจะไม่มีวัดชื่อนี้แต่เมื่อลองพิมพ์ “วัดเขาหน่อ” จะพบเว็บมากมาย ซึ่งทำให้เราแน่ใจได้ว่าเป็นวัดเดียวกับในเรื่องเพราะเป็นวัดที่อยู่ใน จังหวัดนครสวรรค์ หรือเราสามารถโทรศัพท์สอบถามการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ก็ได้

- สระในภาษาอังกฤษถอดเป็นภาษาไทยได้หลายอย่าง เช่น *Luang Por Tong* หมายถึง หลวงพ่อทอง หรือ หลวงพ่อธง *Wat Kob* หมายถึง วัดกอบ หรือ วัดกบ เพราะในหนังสือ พูดถึงตำนานของวัดนี้เกี่ยวกับหินตากบกับหินยายเขียด (Yai Kiat) ทำให้เดาได้ว่าวัดนี้น่าจะชื่อว่า วัดกบ

โชคดีของผู้เขียนที่พระปีเตอร์อยู่จำพรรษาที่วัดในจังหวัดนครสวรรค์ ผู้เขียนจึงเขียนจดหมายถามท่านเกี่ยวกับชื่อเฉพาะเหล่านี้ ซึ่งท่านก็เมตตาให้ลูกศิษย์ของท่านช่วยตรวจสอบชื่อเหล่านั้นอีกครั้ง

จำเป็นต้องแปลทุกคำเป็นภาษาไทยหรือไม่

ผู้เขียนถือว่าตัวเองยังเป็นมือใหม่ในการแปล มีความรู้สึกว่าคุณแปลที่ดีควรจะแปลทุกคำ หรือถ่ายทอดใจความของต้นฉบับให้ครบถ้วน ซึ่งผู้เขียนเองก็ไม่แน่ใจนักว่าเป็นความคิดที่ถูกต้อง และควรยึดเป็นหลักตายตัวหรือไม่ แต่เมื่อแปลหนังสือเล่มนี้ บางครั้งเกิดคำถามขึ้นว่า คำๆนี้ต้องแปลไหม ถ้าไม่แปลจะสื่อความหมายได้มากกว่าหรือไม่ หรือควรจะปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของไทยไหม ขอยกตัวอย่างดังนี้

การแปลหน่วยนับต่างๆ หน่วยนับหรือมาตรวัดที่พบในหนังสือ ได้แก่ acre mile และ pound ซึ่งใช้บอกขนาด พื้นที่ ระยะทาง และน้ำหนัก พระปีเตอร์ใช้หน่วยเหล่านี้กับสิ่งที่เป็นของไทย เช่น วัดนาหุบมีพื้นที่สี่หรือห้าเอเคอร์ ทุ่งนายาวเป็นไมล์ ข้าวหนักแปดปอนด์ ผู้เขียนคิดว่าเป็นเพราะท่านและผู้อ่านซึ่งเป็นชาวต่างชาติคุ้นเคยกับหน่วยเหล่านี้ สามารถจะสื่อให้เห็นภาพได้ แต่สำหรับฉบับแปลผู้เขียนเห็นว่า น่าจะเปลี่ยนหน่วยนับให้เป็นแบบที่คนไทยคุ้นเคย เช่น เอเคอร์เป็นไร่ ไมล์เป็นกิโลเมตร และปอนด์เป็นกิโลกรัม เพื่อให้คนอ่านชาวไทยได้นึกภาพออกว่าสถานที่นั้นมีขนาดกว้างใหญ่แค่ไหน สิ่งของนั้นมีมากเพียงไร

การเล่นเสียงระหว่างคำไทยกับคำภาษาอังกฤษ ตอนหนึ่งในหนังสือ พระปีเตอร์เล่าว่า ได้เดินทางไปเมืองบรรพต ในจังหวัดนครสวรรค์เป็นครั้งแรก *Nahooob village lies in the district of Banpotphisai and we were through Banpot town in a few minutes, it is so small.*

I renamed it “Pisspot”, much to Giant’s amusement, though it is a very nice little town sitting on both sides of the Ping river. คำที่เป็นปัญหาสำหรับผู้เขียนคือ *pisspot* ต้องแปลคำนี้หรือไม่ ถ้าดูจากเจตนาของพระปีเตอร์ ซึ่งต้องการจะสื่อเสียงอ่านที่คล้ายกันระหว่าง *บรพต* และ *pisspot* และอารมณ์ขันที่เกิดจากความหมายของคำว่า *pisspot* ที่แปลว่า *กระโถน* ผู้เขียนจึงแปลประโยคข้างต้นดังนี้ หมู่บ้านนาหุบตั้งอยู่ในอำเภอบรรพตพิสัย เราผ่านเข้าไปในเมืองบรรพตไม่กี่นาที ค่อนข้างจะเป็นเมืองเล็กๆ อาตมาตั้งชื่อให้มันใหม่ว่า “พิสพ็อต” (*กระโถน*) เพราะเสียงคล้ายกับ “บรพต” ทำให้ยักษ์หัวเราะชอบใจใหญ่ แต่ที่จริงมันเป็นเมืองเล็กๆ ที่สวยและมีแม่น้ำปิงไหลผ่าน

การแปลวลีภาษาอังกฤษที่มีหลายความหมาย ความที่ชาวบ้านและพระเณรในวัดต่างจังหวัดส่วนใหญ่พูดภาษาอังกฤษไม่ได้ และพระปีเตอร์ก็พูดภาษาไทยไม่ค่อยได้ ทำให้เกิดความเข้าใจผิดเรื่องภาษาหรือคำพูด ทั้งในกรณีที่คนไทยพูดภาษาอังกฤษกับท่าน หรือกรณีที่ท่านพยายามสื่อสารกับคนไทยด้วยภาษาไทยแบบของท่าน ในกรณีหลังนี้ไม่ค่อยจะมีปัญหาในการแปล เพราะต้นฉบับภาษาอังกฤษเองก็ใช้คำที่อ่านออกเสียงเป็นคำในภาษาไทยอยู่แล้ว เช่น ตอนที่พระปีเตอร์พูดตอบท่านเจ้าอาวาสว่า *Pai sue yar pla mar* ไปซื้อยาปลา มา (แต่ถูกเข้าใจผิดว่าไปซื้อ ยาบ้า)

ส่วนกรณีแรกดูจะเป็นปัญหาให้ผู้เขียนต้องคิดว่าจะต้องแปลคำๆ นั้นใหม่ เช่น ตอนที่เจ้าอาวาสวัดคุยกับพระปีเตอร์ *The Abbot once, quite inexplicably, said “hot water” to me, leaving me unsure whether he wanted some, or whether I was in it...* ในกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า น่าจะคงคำว่า *hot water* ไว้ เพื่อสื่อความหมายว่าท่านเจ้าอาวาสพูดคำนี้เป็นภาษาอังกฤษกับพระปีเตอร์ ซึ่งคำนี้มีทั้งความหมายตรงและความหมายโดยนัย ซึ่งผู้อ่านจะเข้าใจได้จากประโยคอยู่แล้ว ประโยคดังกล่าวผู้เขียนแปลว่า *ครั้งหนึ่ง อยู่ดีๆ ท่านเจ้าอาวาสก็พูดกับอาตมาว่า “hot water” ทำให้อาตมาไม่รู้ว่าท่านอยากได้น้ำร้อนหรือว่าท่านถามว่าอาตมามีปัญหาเดือดร้อนอะไรหรือเปล่า...*

คำถามต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการแปลงานนั้น ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะนำมาใช้ประโยชน์ในการสอนแปลได้ การแปลเป็นทักษะอย่างหนึ่งที่ต้องฝึกฝนให้เกิดความเชี่ยวชาญ ยิ่งได้แปลมากก็ยังมีประสบการณ์มาก งานแต่ละชิ้นที่ได้ฝึกหรือลองแปลก็เหมือนบันไดสะสมไปที่ละขั้นๆ ให้นิสิตได้เดินขึ้นสู่อาชีพนักแปลได้ ที่สำคัญหากได้ให้นิสิตลองแปลงานที่เป็นเนื้อหาเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย วิทยาศาสตร์ ธุรกิจ หรือศาสนา ก็น่าจะทำให้เนื้อหาวิชามีความหลากหลายน่าสนใจ และเป็นการเปิดหูเปิดตานิสิตให้ได้เห็นและลองใช้ภาษาหรือศัพท์เฉพาะดูบ้าง

ฝึกเกล้าสำนวนภาษา ขั้นตอนหนึ่งในการแปลก็คือ การเกล้าสำนวนภาษาให้สละสลวย และเหมาะสมกับเนื้อหา ผู้สอนสามารถให้นิสิตอภิปรายร่วมกันว่า คำใดที่น่าจะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม และลองให้นิสิตเกล้าสำนวนภาษาดูใหม่ เช่น

The practice of shaving the head is a symbolic rejection of ego and vanity. The Buddha himself, as Prince Siddhattha, cut off his own long hair soon after he left his palace and renounced his princely lifestyle. In fact, although all monks shave their heads on the same day each month, the rules say only that a monk's hair should not be more than two inches long.

การโกนศีรษะเป็นสัญลักษณ์ของการละตัวตนและความสำคัญตน พระพุทธเจ้าเองในฐานะเจ้าชายสิทธัตถะก็ตัดผมยาวไม่นานหลังจากออกจากวัง และละชีวิตเจ้าชาย ที่จริงถึงพระทุกรูปจะโกนหัวในวันเดียวกันทุกเดือน แต่วินัยก็กล่าวแต่เพียงว่าผมของพระไม่ควรจะยาวเกินสองนิ้ว

ตัวอย่างข้างต้นเป็นแบบฝึกหัดให้นิสิตลองเกล้าสำนวนดูใหม่ให้เหมาะสมกับบริบททางพุทธศาสนา หรือแก้ไขคำศัพท์ให้เหมาะสมกับบุคคลที่กล่าวถึง

ฝึกค้นคว้าหาคำศัพท์ ผู้เขียนคิดว่าคุณสมบัติที่จำเป็นประการหนึ่งของนักแปลที่ดี คือ ต้องเป็นนักค้นคว้าหาคำตอบด้วย ผู้สอนอาจให้แบบฝึกหัดกับนิสิตเป็นรายการคำศัพท์ทางด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อให้นิสิตได้ลองค้นหาความหมายของคำศัพท์นั้นๆ ดู โดยต้องบอกด้วยว่าคำศัพท์นั้นๆ เกี่ยวข้องกับสาขาใด เช่น จากหนังสือ "Phra Farang" อาจให้นิสิตลองหาคำศัพท์ทางพุทธศาสนา ดู ดังนี้ ascetic, delusion, craving, aversion, contemplation of feeling, meditator, meditation teacher, Insight-Wisdom, probation, the Sangha, alms bowl, all compounded things, transient, และ phenomenon

ฝึกแก้ไขปัญหาในการแปล งานแปลแต่ละชิ้นอาจมีแง่มุมต่างกันไป บางครั้งผู้แปลอาจเจอปัญหาหรือมีคำถามที่ไม่เคยพบมาก่อน ผู้สอนสามารถใช้คำถามต่างๆ ในการแปลงงานเป็นประเด็นให้นิสิตแบ่งกลุ่มอภิปราย เช่น คำถามต่างๆ ที่ผู้เขียนได้พูดถึงข้างต้น ผู้สอนสามารถนำไปให้นิสิตช่วยกันคิดหาคำตอบ โดยควรตั้งโจทย์ให้นิสิตด้วยว่า จะแปลงงานชิ้นไหน (เช่น "Phra Farang") ผู้อ่านคือใคร และควรมีตัวอย่างข้อความจากต้นฉบับให้นิสิตได้ลองแปลโดยใช้วิธีการที่ได้ร่วมกันอภิปรายแก้ปัญหาดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการแปลศัพท์เฉพาะทาง ควรจะใช้ศัพท์เฉพาะทางสักซึ่งระดับไหน เหมาะสมกับผู้อ่านหรือไม่ สะกดชื่ออย่างไร หรือต้องแปลทุกคำใหม่ ผู้สอนสามารถยกเอาตัวอย่างข้างต้นที่ผู้เขียนกล่าวถึงให้นิสิตช่วยกันคิดว่า จะแปลอย่างไร

ประสบการณ์จากการแปลหนังสือเล่มแรกนี้ทำให้ผู้เขียนได้เรียนรู้อะไรหลายอย่างในการทำงานแปล โดยเฉพาะในการแปลเรื่องที่มีเนื้อหาเฉพาะทาง ทำให้เราต้องค้นคว้าหาคำศัพท์ทางด้านนั้นมากขึ้น เป็นการเรียนไปด้วยในตัว อีกอย่างที่ผู้เขียนรู้สึกว่าการแปลนี้เป็นประสบการณ์ที่มีค่ามากก็คือ การได้ลองตอบปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานทั้งด้วยตนเองและถามผู้แปลอื่นที่มีประสบการณ์ ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวและยกตัวอย่างมาข้างต้น หวังว่าผู้อ่านจะได้อะไรจากประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้นำมาแบ่งปันนี้ หรือหากมีบางประเด็นที่ไม่เห็นด้วยหรือต้องการจะเสริมผู้เขียนก็ยินดีรับฟังคำติติงและคำแนะนำที่จะตามมา เพราะนั่นหมายความว่าผู้เขียนจะยิ่งได้เรียนรู้มากขึ้นจากการทำงานครั้งนี้

ข้อมูลผู้เขียน

พรพิมพ์ กิจสิริพันธุ์ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และโทสาขาภาษาอังกฤษ จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันรับราชการเป็นอาจารย์ประจำสถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีความสนใจทักษะการแปล ทั้งการแปลงานวิชาการด้านต่างๆ การแปลเอกสารที่มีลักษณะเป็นทางการ และการแปลหนังสือเพื่อความบันเทิง